

CEZA KANUNLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASINDA SUÇUN İŞLENDİĞİ ZAMANIN BELİRLENMESİNDE ESAS ALINACAK ÖLÇÜTE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation of the Criterion to be Taken as the Basis for Determining the Time of Commission of the Offense in the Temporal Application of Criminal Codes

Fulya KORKMAZ*

ÖZ

Ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasına ilişkin sorunlar, esas itibarıyla, kanunların birbirini izlemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu konuya ilişkin olarak Türk Ceza Kanunu’nun 7. maddesinde üç farklı ipotez öngörülmüştür. Bunlar; “yeni suç yaratılması”, “suç öngören normun yürürlükten kaldırılması” ve son olarak “değişiklik yapan kanunların birbirini izlemesi”ne ilişkindir. İlk ipotez açısından “aleyhteki kanunun geçmişe uygulanmazlığı ilkesi”, ikincisi açısından “lehte olan kanunun geçmişe uygulanabilirliği ilkesi” geçerlidir. Sonuncu ipotez bakımından ise, “aleyhte değişiklik yönünden geçmişe uygulanmazlık”, “lehte değişiklik yönünden ise geçmişe uygulanabilirlik ilkesi” söz konusudur. Ancak “kanunların birbirini izlemesi”ne ilişkin bu kuralların uygulanabilmesi için, öncelikle fiilin “hangi

Makale Geliş Tarihi / Date Received: 29.09.2025.

Makale Kabul Tarihi / Date Accepted: 28.10.2025.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, E-posta: fulyakorkmaz_88@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5800-9812>, RORID: <https://ror.org/04dj8ng22>.

kanun zamanında işlendiği"nin, başka bir deyişle, "*suçun ne zaman işlenmiş sayılacağı*"nın belirlenmesi gerekir. Sorun burada fiilin bir kısmının gerçekleştiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile kalan diğer kısmının gerçekleştiği zaman yürürlükte bulunan kanunun farklı olması hâlinde ortaya çıkmaktadır. Belirtilen sorunu çözmek üzere öğretide bazı ölçütler ileri sürülmüştür. Bu çalışmanın amacı, ceza hukukunun temel ilkeleriyle tutarlı olan ölçütün benimsenmesinin önemini ortaya koymaktır. Nitekim yapılan değerlendirme sonucunda, davranış ölçütü esas alınarak, davranışın gerçekleştiği anda suçun işlenmiş sayılması gerektiği kanaatine varılmıştır. Ne var ki bu tespitin ceza kanunlarının birbirini izlemesi yönünden söz konusu olduğu ve ceza hukukunun tüm kurumları bakımından geçerli genel bir ölçüt olma özelliği taşımadığı ifade edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ceza kanunlarının birbirini izlemesi, suçun işlendiği zamanın belirlenmesi, davranış ölçütü, sonuç ölçütü, geriye yürümezlik ilkesi

ABSTRACT

Issues about the temporal application of criminal statutes mainly arise in cases of "*succession of laws*". Article 7 of the Turkish Penal Code contemplates three hypotheses: (i) the introduction of a new offence, (ii) the repeal of a provision incriminating a conduct, and (iii) the succession of amending statutes. In the first, "*the principle of non-retroactivity of the law unfavourable to the accused governs*". In the second, "*the more favourable law applies retroactively*". In the third, "*unfavourable amendments do not have retroactive effect, whereas favourable amendments do*". Applying these rules presupposes fixing the law in force at the time the act was committed, in other words, determining when the offence is deemed to have been committed. Difficulty arises when part of the act occurs under one law and another part after a different law enters into force. To address this, doctrine has proposed several criteria. This study argues for the criterion most consistent with fundamental principles of criminal law: the conduct criterion. Accordingly, the offence should be deemed committed at the moment the conduct is performed. This conclusion concerns only the succession of criminal laws and is not advanced as a general criterion for all institutions of criminal law.

Keywords: Succession of criminal laws, determination of the time of commission of the offence, conduct-based criterion, result-based criterion, principle of non-retroactivity

GİRİŞ

Ceza kanunlarının zaman bakımından sınırı, öteden beri ceza hukukunun en çok dikkat çeken konularından biri olmuştur. Kanunların birbirini izlemesi hâlinde uygulanacak ilkeler konusunda bir tereddüt bulunmasa da, kanunda açık bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, suçun ne zaman işlenmiş sayılacağı konusu hâlen yoğun şekilde tartışılmaktadır. Oysa kanunların birbirini izlemesine ilişkin kuralların uygulanabilmesi, öncelikle fiilin hangi kanun zamanında gerçekleştirildiğinin belirlenmesine bağlıdır; zira suçun işlendiği zamanı tespit etmeden bu ilkeleri doğru uygulamak mümkün değildir.¹ Belirtilen nedenlerle, bu çalışmada önce ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasına ilişkin genel bilgilere yer verilecek, ardından tartışmaların odağında bulunan “suçun işlendiği zamanın belirlenmesi” sorunu öğretilerdeki görüşler ile ceza hukukunun genel ilkeleri, amacı ve gerekleri ışığında incelenecektir. Çalışmanın amacı suçun işlendiği zamanın belirlenmesindeki en doğru yaklaşımı tespit etmekle sınırlı olduğundan, “ani suç”, “kesintisiz suç”, “itiyadi suç”, “zincirleme suç” gibi ayrımlar bakımından suçun işlendiği zamanın nasıl belirlenmesi gerektiğine yönelik tartışmalar kapsam dışında bırakılmıştır.

I. CEZA KANUNLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASINA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

Ceza normları, diğer tüm hukuk normları gibi “yürürlüğe girerler” ve “yürürlükten kalkarlar”.² Ceza normlarının yürürlükten kalkması, hukuk düzenindeki genel kurallara tabidir; farklılık arz etmez.³ Ceza kanunlarının zaman yönünden geçerliliği ise, biçimsel kanunilik ile öze ilişkin kanunilik, geriye yürümezlik ile geriye yürüme ilkeleri arasındaki karşılıklı kendi tutarlı karşılığını bulur.⁴ Ceza hukuku tarihi, bu karşıt ilkelerin kimi dönemlerde birinin diğerine üstün geldiği örneklerle doludur; kanunların birbirini izlemesine ilişkin düzenlemeler de hangi ilkenin benimsendiğiyle yakından

¹ Bkz. Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2023), 73.

² Francesco Antolisei, *Manuale di Diritto Penale, Parte Generale* (Milano: Giuffrè Editore, 2003), 103; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 69; Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: US-A Yayıncılık, 2018), 29.

³ Antolisei, *Parte Generale*, 103; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 69.

⁴ Ferrando Mantovani, *Diritto Penale, Parte Generale* (Cedam, 2015), 79.

ilişkilidir.⁵ Şu hâlde öncelikle kanunların birbirini izlemesi ile neyin kastedildiğinin açıklanması gerekir.

Bir ceza normu yürürlükten kaldırılıp bunun yerine başka bir norm getirildiğinde, “*kanunların birbirini izlemesi*”nden söz edilir. Daha önce suç sayılmayan bir fiilin suç hâline getirilmesi de bu kapsamdadır; zira böyle bir fiil artık hukuken meşru sayılamaz ve hukuk düzeninin korumasından yararlanamaz.⁶

Ceza kanunlarının birbirini izlemesi durumunda esas alınan başlıca ilke “*geçmişe uygulanmazlık*”tır.⁷ Buna göre ceza kanunları yalnızca “*yürürlüğe girmelerinden sonra*” işlenen fillere uygulanabilir, daha önce işlenmiş olanlara uygulanamaz.⁸ Zira bir ceza kanununun ihlâl edildiğinin kabul edilebilmesi için öncelikle yürürlükte olması gerekir; ortada bir kanun yokken bir fiilin yasaklandığından veya cezalandırılabilir olduğundan söz edilemez.⁹ Nitekim aydınlanma düşüncesiyle ortaya çıkan, 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’nde ilk kez açıkça ifadesini bulan ve hukuk devleti için adeta bir mihenk taşı hâline gelen “*geriye yürümezlik ilkesi*”, kanunilik ilkesinin mantıksal tamamlayıcısıdır.¹⁰ Bir başka ifadeyle, kanunilik ilkesi aslında ceza kanunlarının geriye yürümesini de yasaklar.¹¹ Aksi hâlde bu ilke garanti edici işlevini yitirir; insan davranışları gelecekte ortaya çıkabilecek muhtemel suç tiplerinin belirsizliği karşısında korumasız kalır.¹² Dolayısıyla geriye yürümezlik ilkesi, modern hukuk tarihine damga vuran önemli dönüm noktalarından kaynaklanan gerçek bir üstün medeniyet ilkesidir ve mutlak bir anayasal değer olarak kabul edilmelidir.¹³ 1982 Anayasası m. 38/f. 1’de de “*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir*

⁵ Mantovani, *Parte Generale*, 79.

⁶ Antolisei, *Parte Generale*, 104; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 69.

⁷ Stefano Canestrari, Luigi Cornacchia ve Giulio De Simone, *Manuale di Diritto Penale Parte Generale* (Bologna: Il Mulino, 2007), 143-144.

⁸ Antolisei, *Parte Generale*, 104; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 69.

⁹ Eugenio Florian, *Parte Generale del Diritto Penale* (Milano: Dottor Francesco Vallardi, 1926), 199.

¹⁰ Mantovani, *Parte Generale*, 79. Geriye yürümezlik kuralının tarihçesi hakkında bkz. M. Emin Artuk, Ahmet Gökcen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 210-211.

¹¹ Mehmet Emin Artuk, “Kanunilik İlkesi ve Tarihçesi,” içinde *Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi C. III*, ed.Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 57.

¹² Mantovani, *Parte Generale*, 79.

¹³ Alberto Cadoppi, Stefano Canestrari, Adelmo Manna ve Michele Papa, *Trattato di Diritto Penale Parte Generale, Vol. I, Il Diritto Penale e La Legge Penale* (Torino: UTET Editore, 2012), 225.

fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez” denilerek ve bunun “suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları” bakımından da geçerli olacağı belirtilmek suretiyle (m. 38/f. 2) hem kanunilik ilkesi hem de ceza kanunlarının zaman yönünden sınırı güvence altına alınmıştır.¹⁴ Öğretide kanunilik ilkesi ve ceza kanunlarının zaman yönünden sınırı konularının bu yakın ilgisi nedeniyle, bunların kanunda peş peşe düzenlenmesinin daha doğru olacağı değerlendirilmiştir.¹⁵

Geriye yürümezlik ilkesi, her şeyden önce rasyonel kesinlik ihtiyacı, normun bağlayıcı işlevi ve önceden bilinmesi gereği bakımından önemini gösterir; bunun yanında, söz konusu ilke politik-garanti edici işlev açısından da en sağlam ve öncelikli dayanaklardan biridir.¹⁶ Nitekim vatandaşa yasama organının değişen değerlendirmeleri karşısında güvence sağlar; işlendiği tarihte suç sayılmayan veya daha hafif bir ceza ile cezalandırılan fiillerin, sonradan daha ağır biçimde cezalandırılmasını önler.¹⁷ Belirlilik ilkesi ile ilişkili olan bu konuda aksi bir kabul, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerine aykırılık teşkil eder.¹⁸

Bu nedenle, aydınlanmadaki tarihsel kökenine ve liberal geleneğe uygun olarak, kanunilik ilkesinin daimî destekçileri; kanunun tekerciliği, kanunun açık ve kesin olması¹⁹ ile geriye yürümezlik ilkeleri olmuştur.²⁰ Öğretide, geçmişe uygulanma yasağının kanunilik ilkesini somutlaştıran bir nitelik taşıdığı²¹ ve geçmişe uygulanabilirliği savunanların bile adaletin ve özgürlüğün bu temel ilkesine boyun eğmek zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.²²

¹⁴ Hafizoğulları ve Özen, *Genel Hükümler*, 29.

¹⁵ Bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız ve İsa Başbüyük, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 125.

¹⁶ Bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 79.

¹⁷ Cadoppi, Canestrari, Manna ve Papa, *Parte Generale*, 229; Mantovani, *Parte Generale*, 79.

¹⁸ Ezgi Aygün Eşitli, “Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi,” *TBB Dergisi* S. 104 (2013), 238.

¹⁹ Ceza kanunlarının açıklığı ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Güneş Okuyucu Ergün, *Ceza Kanunlarının Açıklığı İlkesi* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 7 vd.

²⁰ Mantovani, *Parte Generale*, 79.

²¹ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 74.

²² Bkz. Florian, *Parte Generale*, 199.

Bununla birlikte, geçmişe uygulanmazlık ilkesinin, devlet suçlarının cezasız kalmasını güvence altına alan bir araç hâline gelebileceği de ileri sürülmüştür.²³ Nitekim tarihsel olarak savaşların ya da siyasal çalkantıların yaşandığı kritik dönemlerde, önceki iktidar sahiplerinin işlediği en ağır suçların cezalandırılması ihtiyacıyla karşılaşmış; bu durum, adalet talepleri karşısında, biçimsel kanunilik ile geçmişe yürümezlik ilkelerini tartışmaya açmıştır.²⁴ Meşruiyetini cezayı gerektiren ihlâllerin varlığından aldığı öne sürülen uluslararası ceza hukukunun, bu ihlâllere karşı tepki göstermemesi hâlinde devletler topluluğunun zarar göreceği düşünülmüştür.²⁵

Esasen ceza hukukunda biçimsel kanunilik ilkesi güvencesi ile hukukun evrensel değerleri arasındaki çatışma, özellikle “barışa karşı suçlar”, “savaş suçları” ve “insanlığa karşı suçlar” söz konusu olduğunda öne çıkmıştır.²⁶ Uluslararası ceza hukukunun gelişimi²⁷, devletlerin iç hukukunda bir düzenleme bulunmasa bile, uluslararası hukukun insanlık ilkeleri doğrultusunda, bu tür fiillerin cezalandırılması yönündeki çabayı gözler önüne sermiştir.²⁸ Gerçekten de geriye yürümezlik ilkesinin katı bir biçimde uygulanmasının, devletlerin savaş suçlarına ve insanlığa karşı suçlara dair yükümlülüklerini yerine getirmesine engel olabileceği düşünülmüş; biçimsel kanunilik ilkesinin öngördüğü engelleri aşmak için insanlığın üstün ilkeleri öne çıkarılmıştır.²⁹

Buna karşılık, uluslararası ceza hukukunda dahi geriye yürümezlik ilkesinden vazgeçilmesi hiçbir zaman kolay kabul edilmemiş, bu konu yoğun şekilde tartışılmıştır. Nitekim Nürnberg ve Tokyo mahkemelerinde yapılan yargılamalarda, örf ve adet şeklinde mevcut olan “uluslararası hukuk ilkeleri”ne dayanıldığı savunulmuş³⁰; faillerin yargılanmalarının öngörülebilir

²³ Bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 80.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 80.

²⁵ Bkz. Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 140-141.

²⁶ Bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 80.

²⁷ Devletler ceza hukuku kapsamındaki emir ve yasakların tüm dünyada doğrudan geçerli olduğu; ağır ve sistematik insan hakları ihlâllerin bu gelişimin temelini oluşturduğu ifade edilmektedir (bkz. Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, 141).

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 80.

²⁹ Bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 80; ayrıca bkz. Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, 141.

³⁰ Bkz. Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 327.

bir durum olduğu ileri sürülmüştür.³¹ Dolayısıyla buradan geçmişte işlenen fiillerin önceden mevcut olan hukukî normlara dayanılarak cezalandırıldığı, yani bir geriye yürüme olmadığı sonucu çıkarılmaya çalışılmıştır.³² Asıl adaletsizliğin bu fiilleri işleyenlerin cezasız bırakılması hâlinde gerçekleşeceği ileri sürülmüşse de bu düşünce, teorik açıdan birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir.³³

Ceza kanunlarının birbirini izlemesi durumunda göz önüne alınan ve “geçmişe uygulanmazlık” ilkesini tamamlayan bir diğer ilke de “yürürlük ötesi uygulanmazlık”tır.³⁴ Aslında bu da kanunun yürürlükten kalkmasından sonra gerçekleşen fiillere uygulanamayacağını ifade etmektedir.³⁵ Nitekim ceza kanunlarının zaman bakımından geçerliliğini geçmiş ve gelecek bakımından sınırlayan ilkeler, bu kanunların geçerliliğinin yalnızca yürürlükte bulunduğu zamanla sınırlı olmasını öngören daha üstün bir ilkeye ulaşılmasını sağlar.³⁶

Kanunların birbirini izlemesine ilişkin düzenlemeler, Türk Ceza Kanunu’nun 7. maddesinde yer almaktadır. Anılan maddede üç farklı ipotez öngörülmüştür.³⁷ Bunlardan ilki, yeni suç yaratılmasına ilişkindir.³⁸ Bu husus, yeni kanunun daha önce suç olarak öngörülmemeyen bir fiili suç olarak öngörmesi hâlinde veyahut da bir normun kapsamını önceki kanunda yer almayan fiilleri de içine alacak şekilde genişlettiğinde söz konusu olur; böyle bir durumda “aleyhteki kanunun geçmişe uygulanmazlığı ilkesi” geçerlidir.³⁹ Bu husus TCK m. 7/1’in ilk cümlesinde açıkça şu şekilde ifade edilmiştir: “İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz.”

³¹ Bkz. Tezcan, Erdem ve Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, 329.

³² Bu yargılamalar aleyhindeki görüşler için bkz. Tezcan, Erdem ve Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, 327 vd.

³³ Bkz. Tezcan, Erdem ve Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, 328.

³⁴ Antolisei, *Parte Generale*, 104; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 69; Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m. 1-75* (İstanbul: Beta, 2021), 122.

³⁵ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 69.

³⁶ Mantovani, *Parte Generale*, 79; Antolisei, *Parte Generale*, 104; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 70.

³⁷ İtalyan Ceza Kanunu’ndaki benzer düzenleme için bkz. Antolisei, *Parte Generale*, 106 vd.

³⁸ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 70.

³⁹ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 70. Bu durum “yürürlüğe giren kanun geriye yürümez” şeklinde de ifade edilmektedir (bkz. Hafizoğulları ve Özen, *Genel Hükümler*, 31).

İkinci hipotez, fiilin suç olmaktan çıkarılmasıdır: Yeni kanunun suç öngören normu tamamen yürürlükten kaldırması veya normun kapsamını daraltıp bazı fiilleri kapsam dışı bırakması hâlinde söz konusu olur.⁴⁰ Bununla beraber, yeni bir hukuka uygunluk nedeninin öngörülmesi veya mevcut bir hukuka uygunluk nedeninin kapsamının genişlemesi suretiyle de fiil suç olmaktan çıkarılmış olabilir.⁴¹ Bu hâllerde “*lehte olan kanunun geçmişe uygulanabilirliği ilkesi*” geçerlidir.⁴² Aksi bir uygulama kanun koyucunun kendisiyle çelişmesi anlamına gelir.⁴³ Nitekim TCK m. 7/1’in devamında şu şekilde ifade edilmiştir: “*İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.*”

Ne var ki m. 7/4’te öngörülen “*Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir.*” hükmü gereğince “geçici veya süreli kanunlar” yönünden bir istisna söz konusudur. Esasen bu tür kanunların geçerliliği “geçicilik” ve “sürelilik” ile sınırlıdır⁴⁴; bu itibarla, sonradan yürürlüğe giren kanunla “*fiilin suç olmaktan çıkarılması*” durumunda bile, işlendiği zaman yürürlükte olan kanun uygulanır. Böylece bu tür kanunların etkinliğinin sağlanması ve yürürlükten kalkma tarihine yakın işlenen fiillerin cezasız kalmasının önlenmesi amaçlanmıştır.⁴⁵

Sonuncu hipotez ise, “*değişiklik yapan kanunların birbirini izlemesi*”ne ilişkindir. Daha açık bir ifadeyle, yeni kanunda da fiilin suç olarak öngörülmeye devam ettiği, ancak fiile uygulanacak cezanın değiştiği durumlarda hangi kanunun uygulanacağını belirlenmesi sorunuyla ilgilidir.⁴⁶

⁴⁰ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 70.

⁴¹ Tuğrul Katoğlu, *Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Uygulanması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 109. Örneğin; meşru savunmanın koşulları 765 sayılı TCK’de daha sınırlıyken, 5237 sayılı TCK’de bunun kapsamı genişletilmiştir (bkz. Zeynel Kangal, “Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması,” içinde *Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, GÜHFD C. 1, S. 1, 802*).

⁴² Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 70. Bu durum “yürürlükten kalkan kanun ileri yürümez” şeklinde de ifade edilmektedir (bkz. Hafizoğulları ve Özen, *Genel Hükümler*, 30).

⁴³ Kangal, “Ceza Kanunlarının,” 799.

⁴⁴ Hafizoğulları ve Özen, *Genel Hükümler*, 34.

⁴⁵ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 71.

⁴⁶ Antolisei, *Parte Generale*, 108; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 71.

Bu durum TCK m. 7/2’de şu şekilde düzenlenmiştir; “*Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.*” Şu hâlde kanun koyucu aleyhte değişiklik bakımından “*geçmişe uygulanmazlık ilkesi*”ni, lehe değişiklik bakımından da “*geçmişe uygulanırlık ilkesi*”ni benimsemiştir.⁴⁷

Ancak TCK m. 7/3’te infaz rejimi yönünden “*lehe*” veya “*aleyhe*” olup olmadığına bakılmaksızın derhâl uygulanırlığın esas olacağı, yalnızca “*hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrür*” yönünden lehe kanunun uygulanacağı belirtilmiştir. Bu noktada lehe olan kanunun nasıl tespit edileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Buna ilişkin olarak “*5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*” m. 9/3’te, lehe olan hükmün “*önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle*” belirleneceği ifade edilmiştir. Bu itibarla her iki kanunun lehe olan hükümlerinin bir araya getirilmesiyle üçüncü bir kanun yaratarak değil, her iki kanunun da somut olaya uygulanmasıyla lehe olanın belirlenmesi gerekir.⁴⁸ Öte yandan bu belirleme yalnızca cezanın türü ve süresiyle sınırlı olmayıp “*güvenlik tedbirleri*”, “*suça etki eden nedenler*”, “*erteleme*” ve benzeri kurumlar, “*şikâyet*” gibi hususlar açısından da söz konusudur.⁴⁹

⁴⁷ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 72. Lehe kanunun uygulanmasının aslında fail açısından bir ödüllendirme olmadığı, tam aksine cezanın amacı açısından bir gereklilik olduğu yönünde bkz. Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, 145. Lehe kanunun geçmişe uygulanma yasağının istisnasını oluşturması konusunda ileri sürülen gerekçeler için bkz. Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, *Genel Hükümler*, 219.

⁴⁸ Faruk Erem, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1976), 136-137; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 73.

⁴⁹ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 73; Hafizoğulları ve Özen, *Genel Hükümler*, 31-32. Lehe kanunun nasıl belirleneceğine ilişkin çeşitli örnekler için bkz. Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük, *Genel Hükümler*, 129; Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 144 vd.; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (İstanbul: Beta, 2020), 103-104; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 155-156; Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 87-88. Kanundaki açık düzenleme karşısında, öğretide bir dönem tartışılan güvenlik tedbirleri yönünden zaman bakımından uygulanma sorunun ortadan kalktığı ifade edilmiştir (bkz. İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 145, dp. 336).

II. KANUNLARIN BİRBİRİNİ İZLEMESİ HÂLİNDE SUÇUN İŞLENDİĞİ ZAMANIN TESPİTİ VE KONUYA İLİŞKİN ÇEŞİTLİ ÖLÇÜTLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kanunların birbirini izlemesine ilişkin kuralların geçerlilik kazanması için öncelikle “suçun işlendiği zaman”ın belirlenmesi gerekir.⁵⁰ Ne var ki bu hususunun kanunda açıkça düzenlenmemiş olması, pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir.⁵¹ Özellikle de fiilin bir kısmının işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile kalan diğer kısmının işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun farklı olması, suçun işlendiği zamanın belirlenmesi konusunu daha da önemli hâle getirmektedir.⁵²

Bazı yazarlar bu konuda TCK m. 66’da yer alan zamanaşımına ilişkin düzenlemenin esas alınabileceğini değerlendirmişlerdir.⁵³ Bu yaklaşımın yalnızca kanunların birbirini izlemesi yönünden değil, “zamanaşımı”, “af”, “isnat edilebilirlik”, “manevî unsur” gibi diğer ceza hukuku kurumları yönünden de geçerli olabilecek ortak bir ölçüt arama ihtiyacını karşıladığı düşünülebilir.⁵⁴ Ancak her bir kurumun kendine özgü yapısı, ceza hukuku bağlamındaki amacı ve gerekleri göz önünde bulundurularak sorununun çözülmeye çalışılması, daha gerçekçi ve etkili bir sonuçla karşı karşıya kalınmasını sağlayacaktır.⁵⁵ Bu itibarla öğretilde bazı yazarlar tarafından belirtildiği üzere, bütün kurumlar bakımından ortak bir kural öngörmek mümkün değildir.⁵⁶ Bu nedenle, burada diğer kurumlar göz önünde bulundurulmaksızın, yalnızca kanunların birbirini izlemesi bakımından bu sorunun nasıl çözülebileceği üzerinde durulacaktır.

Her şeyden önce, kanunların birbirini izlemesinde “suçun işlendiği zamanın belirlenmesi” sorununun çözümü için, “hareketin parçalara

⁵⁰ Cadoppi, Canestrari, Manna ve Papa, *Parte Generale*, 307.

⁵¹ Bkz. Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük, *Genel Hükümler*, 134.

⁵² Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 45.

⁵³ Bkz. Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük, *Genel Hükümler*, 135. Erem ise zamanaşımına ilişkin kanunda öngörülen kuralın uygulanmasını bir tür “kıyas” olarak değerlendirmiş, her iki kurumun farklı nitelikte olduğunu belirtmiştir (bkz. Erem, *Ümanist Doktrin Açısından*, 129).

⁵⁴ Nitekim öğretilde suçun işlendiği zamanın, kanunların birbirini izlemesi yanında; zamanaşımı, şikâyet süresi, af, isnat yeteneği, yetkili mahkemenin belirlenmesi, yaş küçüklüğü, failin akıl hastası olup olmadığı gibi hususlarla da ilişkili olduğu dile getirilmektedir (bkz. Özen, *Genel Hükümler Temel Bilgiler*, 90).

⁵⁵ Bkz. Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 74.

⁵⁶ Bkz. Canestrari, Cornacchia ve De Simone, *Parte Generale*, 169.

bölündüğü suçlar” veya sonucun hareketten daha sonraki bir zamanda ortaya çıktığı *“sonucu gecikmiş suçlar”* (bir trafik kazasından aylar sonra meydana gelen ölüm; postanın gecikmesi nedeniyle oldukça geç ulaşan patlayıcı paketin sebep olduğu yaralanmalar vb.)⁵⁷, kesintisiz ve itiyadî suçlar gibi zaman içerisinde devam eden suçların da dikkate alınması gerekir.⁵⁸ Bu durumda şüphesiz en doğru yaklaşım, fiilin unsurlarını esas alarak bir çözüm geliştirmektir. Nitekim öğretide de fiili unsurlarına ayırmak suretiyle bu sorun üzerinde durulmuş ve çeşitli ölçütler ileri sürülmüştür:

Bunlardan ilki hareketin veya ihmalin gerçekleştiği anda suçun işlenmiş sayılacağını kabul eden *“davranış”*; ikincisi sonucu olan suçlar yönünden sonucun, *“sırf davranış suçları”* yönünden ise *“davranışı oluşturan son faaliyetin gerçekleştiği anda suçun işlenmiş sayılacağı”*nı kabul eden *“sonuç”* ölçütüdür.⁵⁹ Bu ikincisine *“kanunî tipin tamamlanması ölçütü”* denilmesinin daha doğru olacağı da ileri sürülmüştür.⁶⁰ Üçüncü olarak ise, failin lehine olmasına göre *“davranışın”* veya *“sonucun”* gerçekleştiği anı esas alan *“karma”* ölçüttür.⁶¹ Buna göre sorun failin lehine olan ölçüte göre çözümlenmelidir.⁶²

Öğretide ağırlıklı görüş, davranış ölçütünün esas alınması gerektiği yönündedir.⁶³ Buna göre failin *“hukuka karşı geldiği”* ve hukukun da bastırıcı

⁵⁷ Mantovani, *Parte Generale*, 93.

⁵⁸ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 73-74; Cadoppi, Canestrari, Manna ve Papa, *Parte Generale*, 307.

⁵⁹ Sonuç ölçütünü benimseyenler için bkz. Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman (Köksal Bayraktar, Serap Keskin Kızıroğlu, Hamide Zafer, Hasan Sınar, R. Murat Önok ve R. Barış Erman), *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku C. I*, (İstanbul: Der Yayınları, 2016), 298; Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 81. Belirtmek gerekir ki Koca ve Üzülmüş, daha önce davranış ölçütünün esas alınması gerektiğini savunduklarını; ancak bunun neticeli suçlarda suçun tamamlanması meselesi ile teşebbüs kurumuna ilişkin açıklamalar yönünden bir tutarsızlık oluşturduğunu düşündüklerini, bu sebeple de görüş değiştirdiklerini ifade etmişlerdir (bkz. Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 81, dp. 163).

⁶⁰ Bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 93.

⁶¹ Ölçütler için bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 93; Antolisei, *Parte Generale*, 117; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 74; Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 45 vd.; Canestrari, Cornacchia ve De Simone, *Parte Generale*, 169-170.

⁶² Mantovani, *Parte Generale*, 93; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 74.

⁶³ Bkz. Cadoppi, Canestrari, Manna ve Papa, *Parte Generale*, 307; Mantovani, *Parte Generale*, 94; Antolisei, *Parte Generale*, 118; Erem, *Ümanist Doktrin Açısından*, 128; Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 74-75; Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 47. Davranış yerine hareket kavramını kullanan ve hareketin gerçekleştiği anın esas alınması

etkisini gösterebildiği an “davranış”ın gerçekleştiği andır.⁶⁴ Dolayısıyla bu anlayışta, “ceza normlarına aykırılığın” ve “tehlikeliliğin” en yoğun olduğu an “davranışın gerçekleştiği an” olarak kabul edilmektedir; hatta bu yaklaşımın cezanın genel önleme işlevi ile de bir bütünlük gösterdiği düşünülmektedir.⁶⁵ Şu hâlde bu düşünce davranışın gerçekleşmesiyle birlikte ceza normunun ihlâl edildiğini kabul etmektedir.⁶⁶

Söz konusu anlayışa göre; sonucun ölçüt olarak benimsenmesi hâlinde, davranış gerçekleştiği anda yürürlükte olmayan ve fakat sonuç gerçekleştiği anda yürürlükte bulunan bir kanunun, davranış anına doğru geçmişe yürütülmesi tehlikesi ortaya çıkar.⁶⁷ Başka bir deyişle, davranış ile sonuç arasına yeni bir ceza kanunu girdiğinde, yeni kanunun davranış tarihine doğru geçmişe yürütülmesi söz konusu olur. Kabul edilmelidir ki bu durum, ceza hukukun vazgeçilmez prensiplerine bağlı kalmak bakımından, davranışın gerçekleştiği anın ölçüt alınmasının en sağlam gerekçesini oluşturmaktadır.⁶⁸

Şöyle ki, “geriye yürümezlik ilkesi”, yukarıda ifade edildiği üzere, hukukî güvenlik ilkesinin rasyonel kesinlik ve öngörülebilirlik koşullarını koruma altına alır; normun bağlayıcılığı, etkisini ancak bireyin kuralı önceden bilerek, davranışını buna göre yönlendirebilmesiyle gösterebilir.⁶⁹ Oysa sonucun gerçekleşmesi, faile yabancı şartlara bağlı olabilir; yani sonuç, her zaman faile bağlı olarak ortaya çıkmaz.⁷⁰ Şu hâlde, sonuç meydana geldiği anda suç

gerektiğini ifade edenler için bkz. Hafizoğulları ve Özen, *Genel Hükümler*, 38; Demirbaş, *Genel Hükümler*, 151; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 115; Zafer, *Genel Hükümler*, 123; Dülger, *Genel Hükümler*, 152; Berrin Akbulut, *Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 56; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018), 146; Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku* 142; Kangal, “Ceza Kanunlarının,” 790-791. Öte yandan davranış yerine “fiil” kavramını kullanıp aynı düşüncüyü savunanlar için bkz. Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, *Genel Hükümler*, 222.

⁶⁴ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 75; Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 47; Soyaslan, *Genel Hükümler*, 146-147; Kangal, “Ceza Kanunlarının,” 790-791.

⁶⁵ Canestrari, Cornacchia ve De Simone, *Parte Generale*, 169; Mantovani, *Parte Generale*, 94; Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 47.

⁶⁶ Fabrizio Ramacci, *Istituzioni di Diritto Penale* (Torino: Giappichelli Editore, 1988), 117-118; Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 47.

⁶⁷ Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 47; aynı yönde bkz. Erem, *Ümanist Doktrin Açısından*, 128.

⁶⁸ Bkz. Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 47.

⁶⁹ Bkz. Mantovani, *Parte Generale*, 79.

⁷⁰ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 220.

sayılmış olsa bile, davranış gerçekleştiği anda suç sayılmayan bir fiilden dolayı faile ceza verilmesi, kişi hak ve özgürlükleri bakımından güvencesiz bir durum oluşturacağı gibi kanunilik ilkesini de ihlâl eder.⁷¹ Bu nedenle suçun işlendiği zamanın belirlenmesinde “davranışın gerçekleştiği an” esas alınmalıdır.⁷²

Aslında zaman bakımından uygulamaya ilişkin TCK m. 7’deki düzenlemelere bakıldığında, bu yaklaşımın normun konuluş amacı ile de tutarlı olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de, ceza normu önleyici etkisini failin davranışı gerçekleştirdiği anda gösterir ve kişi o anda yürürlükte olan kurala göre suç işleyip işlemeyeceğine karar verir.⁷³ Davranış gerçekleştiğinde yürürlükte bulunmayan, ancak sonuç ortaya çıktığında yürürlüğe giren bir kanunun uygulanması, kişi aleyhine sonuç doğurur ve bu durum davranış anında var olmayan bir suç nedeniyle failin cezalandırılması tehlikesini de beraberinde getirir. Bu belirtilenler şunu göstermektedir ki; geçmişe uygulanma yasağının teminatı, davranışın gerçekleştiği anı esas alan anlayıştır.⁷⁴ Kısacası, kanunilik ve onun mantıksal tamamlayıcısı olan geçmişe uygulanmazlık ilkesi, suçun işlendiği zamanın belirlenmesinde davranış ölçütünü esas almayı gerektirir.

Öte yandan öğretide kusurluluk yönünden de davranış ölçütünün esas alınması gerektiği; örneğin taksirli sorumlulukta, zararlı sonucu önlemeye yönelik davranış kuralının ihlâli ile zararlı sonucun öngörülebilirliğinin belirlenmesi için davranışın esas alınmasının önemli olduğu dile getirilmiştir.⁷⁵ Kast-taksir tartışmalarına girmeksizin belirtelim ki; ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler yönünden suç, deprem nedeniyle meydana gelen ölüm sonucunun gerçekleştiği anda değil, ceza sorumluluğu bulunan her bir kişinin binanın yıkılmasına neden olan hukuka aykırı davranışı gerçekleştirdiği anda işlenmiş sayılmalıdır. Şayet söz konusu davranış 765 sayılı TCK’nin yürürlükte olduğu zamanda gerçekleşmişse, 5237 sayılı TCK’nin ilgili hükümleri ile 765 sayılı TCK’nin ilgili

⁷¹ Canestrari, Cornacchia ve De Simone, *Parte Generale*, 169; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 115.

⁷² Sonuç ölçütünü benimseyenler, fiilin bütünü itibarıyla cezalandırılabilir durumda olması gerektiğini; bu nedenle davranış gerçekleştiği anda suç sayılmayan bir fiilin yine cezalandırılmayacağını düşünmektedirler (bkz. Dönmezer ve Erman (Bayraktar, Keskin Kızıroğlu, Zafer, Sınar, Önok ve Erman), *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 299.

⁷³ Mantovani, *Parte Generale*, 94.

⁷⁴ Bkz. Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 48.

⁷⁵ Bkz. Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 48.

hükümlerinin tüm sonuçları itibarıyla karşılaştırılması ve bu suretle failin lehine olan kanunun belirlenmesi gerekmektedir.⁷⁶ Dikkat edilecek olursa anılan bu durum kanunların birbirini izlemesinde suçun işlendiği zamanın tespitine ilişkindir. Başka bir deyişle, suçun ne zaman tamamlanmış sayılacağı konusu ayrı bir sorundur⁷⁷ ve bu husus dava zamanaşımı süresinin belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Nitekim TCK m. 66/6'ya göre “dava zamanaşımı tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden itibaren” işlemeye başlar. Suç, sonucu olan suçlarda sonucun gerçekleştiği anda, sırf davranış suçlarında ise davranışın gerçekleştiği anda tamamlanmış olacağına göre⁷⁸, zamanaşımı süresi deprem nedeniyle ortaya çıkan ölüm sonucunun gerçekleştiği günden itibaren işlemeye başlar. Şu hâlde, depreme dayanıksız bina 765 sayılı TCK'nin yürürlükte olduğu zamanda inşa edilmiş olsa bile, söz konusu suçların zamanaşımına uğramış olduğundan söz etmek mümkün olmayacaktır.

SONUÇ

Ceza kanunlarının zaman bakımından sınırına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için, öncelikle suçun işlendiği zamanın tespit edilmesi gerekir. Ne var ki bu konu hâlen tartışılmaya devam etmekte, kimi yazarlar suçun işlendiği zamanın belirlenmesinde davranışın gerçekleştiği anın, kimi yazarlar ise sonucun gerçekleştiği anın esas alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Kanaatimizce bu sorunun en doğru çözümü davranışın gerçekleştiği anı esas almaktır. Aslında kanunilik ve geriye yürümezlik ilkelerinin zorunlu ve doğal sonucu da budur. Aksi takdirde, hukukî güvenlik, öngörülebilirlik gibi hukuk devleti ilkesinin asgarî unsurlarının gerçekleşmesi mümkün olmaz. Öte yandan normun bağlayıcı etkisi de davranışın gerçekleştiği anda ortaya çıkar. Sonucun ölçüt alınması, davranış ile sonuç arasında yürürlüğe giren yeni bir ceza kanununun geçmişe yürütülmesi

⁷⁶ Gerçekleşen bu depremler yönünden zaman bakımından uygulama sorununa ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Berrin Akbulut, “Deprem Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalara Ait Ceza Hukuku Sorunlarına İlişkin Bazı Tespitler,” *SÜHFD*, C. 31, S. 2, 2023, 614 vd. Yazar çalışmada davranışın gerçekleştiği anın esas alınması ve ceza sorumluluğunun buna göre belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir (bkz. Akbulut, “Deprem Nedeniyle,” 614).

⁷⁷ Suçun işlendiği zaman ile suçun tamamlandığı an kavramlarının aynı olmadığı; suçun tamamlanma anının “suçun varlığı için, unsurlarının gerekli ve yeterli ölçüde gerçekleştiği zaman”ı ifade ettiği yönünde bkz. Katoğlu, *Ceza Kanunlarının*, 44.

⁷⁸ Toroslu ve Toroslu, *Genel Kısım*, 508.

tehlikesini doğurur ve fiilin işlendiği tarihte var olmayan bir suç nedeniyle cezalandırılma ihtimalini ortaya çıkarır. Davranış ölçütünün benimsenmesi, fail hakkında daha ağır bir cezanın uygulanmasını ve aynı zamanda yasamanın değişen değerlendirmelerinin kişi aleyhine geçmişe dönük olarak uygulanmasını önler. Anılan nedenlerle, suçun işlendiği zamanın tespitinde davranışın gerçekleştiği an esas alınmalıdır. Bu yaklaşım, ceza hukukunun temel ilkeleriyle en uyumlu çözüm olup birey için hukuk güvenliğini sağlayan asgarî teminat niteliği taşır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Berrin. “Deprem Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalara Ait Ceza Hukuku Sorunlarına İlişkin Bazı Tespitler.” *SÜHFD* C. 31, S. 2 (2023): 569-628.
- Akbulut, Berrin. *Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Antolisei, Francesco. *Manuale di Diritto Penale, Parte Generale*. Milano: Giuffrè Editore, 2003.
- Artuk, M. Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Artuk, Mehmet Emin. “Kanunilik İlkesi ve Tarihçesi.” İçinde *Ceza Hukukunda Kanunilik İlkesi C. III*, ed. Yener Ünver. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014: 39-59.
- Aygün Eşitli, Ezgi. “Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi.” *TBB Dergisi* S. 104 (2013): 225-246.
- Cadoppi, Alberto, Stefano Canestrari, Adelmo Manna ve Michele Papa. *Trattato di Diritto Penale Parte Generale, Vol. I, Il Diritto Penale e La Legge Penale*, Torino: UTET Editore, 2012.
- Canestrari, Stefano, Luigi Cornacchia ve Giulio De Simone, *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*. Bologna: Il Mulino, 2007.
- Centel, Nur, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. İstanbul: Beta, 2020.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Dönmezer, Sulhi ve Sahir Erman (Köksal Bayraktar, Serap Keskin Kızıroğlu, Hamide Zafer, Hasan Sınar, R. Murat Önok ve R. Barış Erman). *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku*. C. I. İstanbul: Der Yayınları, 2016.
- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Erem, Faruk. *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1976.
- Florian, Eugenio. *Parte Generale del Diritto Penale*. Milano: Dottor Francesco Vallardi, 1926.
- Hafizoğulları, Zeki ve Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: US-A Yayıncılık, 2018.

- Kangal, Zeynel. “Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması.” içinde *Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, GÜHFD C. 1, S. 1* (2010): 785-812.
- Katoğlu, Tuğrul. *Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Uygulanması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmöz. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Mantovani, Ferrando. *Diritto Penale, Parte Generale*. Cedam, 2015.
- Okuyucu Ergün, Güneş. *Ceza Kanunlarının Açıklığı İlkesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız ve İsa Başbüyük. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özen, Mustafa. *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Öztürk, Bahri ve Mustafa Ruhan Erdem. *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Ramacci, Fabrizio. *Istituzioni di Diritto Penale*. Torino: Giappichelli Editore, 1988.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem ve Murat Önok. *Uluslararası Ceza Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Toroslu, Nevzat ve Haluk Toroslu. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2023.
- Zafer, Hamide. *Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m. 1-75*. İstanbul: Beta, 2021.

Yazar Beyanı / Author's Declaration**Mali Destek / Financial Support:**

Yazar(lar), bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayımlanması için herhangi bir finansal destek almadığını/alınmadığını beyan eder. / *The author(s) declare(s) that no financial support was received for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazar Katkıları / Authors' Contributions:

Bu çalışma, yazar(lar) tarafından hazırlanmış olup, tüm yazar(lar) çalışmaya asli katkı sağlamış ve makalenin son halini onaylamıştır. / *This study was prepared by the author(s). All author(s) contributed substantially to the work and approved the final version of the manuscript.*

Çıkar Çatışması-Ortak Çıkar / Declaration of Conflict of Interest-Common Interest:

Yazar(lar) tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. / *No conflict of interest or common interest has been declared by the author(s).*

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval:

Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. / *This study does not require ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği / Research and Publication Ethics:

Yazar(lar), çalışmanın tüm süreçlerinde derginin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu, makalenin özgün olduğunu ve intihal yapılmadığını, verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, suç unsuru veya hukuka aykırı yöntem kullanılmadığını, üçüncü kişilerin telif haklarının ihlal edilmediğini, karşılaşılabilecek etik ihlallerde derginin ve editör kurulunun sorumlu olmadığını, ayrıca bu çalışmanın başka bir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan eder. / *The author(s) declare(s) that they have complied with the journal's scientific, ethical, and citation principles throughout all stages of the study; that the manuscript is original and not plagiarized; that no falsification of data has been made; that no unlawful method or material has been used; that no third-party copyrights have been infringed; that the journal and its editorial board bear no responsibility for any potential ethical violations; and that this study has not been submitted to or evaluated in any other academic publication.*